

Szemere Györgyné Szél Éva

1931-2004

orvos

Életrajz

- A védőnőképzés vezetőszemélyisége, a Szegedi és Budapesti Orvostudományi Egyetemen, 1970-től haláláig
- Az egészségügy és a szociálpolitika összefüggéseit kutatta,
- A szociális munkás képzés megalapozója, az egészségügyi főiskolákon kiemelkedő munkát végzett Szegeden 1990-2004

1931. július 22-én született Szegeden és itt halt meg 2004. március 11-én. Családja Trianon után a Vajdasági Zentáról költözött Szegedre. Szülei kétkezi munkások voltak, apja Szél József az egyetem gépkocsivezetője, Szegeden egyetem-szerte ismert és kedvelt amatőr sakkozó, anyja Bálint Rozália varrónőként dolgozott. Egyetlen gyermeke volt szüleinek. Férjével, Dr. Szemere Györggyel 1959-ben kötöttek házasságot. 2004. március 11-én halt meg.

Általános iskoláit a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolánővérek Római Katolikus Szent Margit Iskolájában végezte és az általuk vezetett Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetben 1949-ben szerzett tanítónői oklevelet. Az egyetemi felvételi kérelmét matematikus szakra adta be, a felvételi bizottság azonban „az orvoskar szociális összetételének javítása érdekében” az orvoskarra javasolta felvételét. 1955-ben szerzett orvostudományi oklevelet. 1959-ben csecsemő- és gyermekgyógyászatból, 1967-ben egészségügyi szervezéstanból tett sikeres szakorvosi vizsgát. 1976-ban „A védőnői munka elemző vizsgálata” című értekezése alapján megkapta az orvostudomány kandidátusa címet.

Orvostanhallgatóként a Biológiai Intézetben akadémiai ösztöndíjas, majd demonstrátor volt. Az egyetem elvégzését követően 1955. szeptember 1-től 1960. március 31-ig a Szeged Megyei Jogú Város VB. Gyermekkorházában segédorvosként, a szakorvosi képesítésének megszerzését követően alorvosként, majd 1962. szeptember 15-ig az Ifjúsági Rendelőintézetben gyermekgyógyász szakorvosként dolgozott. A kórházban kétnaponta ügyeleti szolgálatot látott el. Orvosi szemléletét gyakorlatiasság és betegközpontúság jellemezte. Az ebben az időszakban végzett munkájáról szóló minősítések lelkiismeretes, szorgalmas, szakszerű tevékenységét, gyors, határozott intézkedéseit, a betegek iránti szeretetét, munkatársai bizalmát emelik ki.

1962. szeptember 16. és 1970. február 15. között a Szeged Megyei Jogú Városi Tanács VB. Egészségügyi Osztályának dolgozójaként munkakörébe tartozott a város anya-, gyermekvédelmi ellátásának szervezése, irányítása, ellenőrzése. Rendszeresen foglalkozott a csecsemőhalálozás csökkentésének szervezési lehetőségeivel, a koraszülések megelőzésével, a genetikai prevenció feladataival. Munkakörébe tartozott az akkoriban a Gyermekkorház C osztályaként működő ásványi gyermekotthon (itt súlyosan fogyatékos gyermekeket gondoztak) szakmai felügyelete is. Szenvedélyesen harcolt az egészségügyi személyzettel és a vezetéssel szemben is az ott élő gyermekek életfeltételeinek, gondozásuk színvonalának javítása érdekében. Egészségügyi szervezői tevékenységéről szóló minősítése kiemeli átlagon felüli szorgalmát és aktivitását, új problémák felismerésére és önálló megoldására való képességét, határozottságát, tárgyalóképességét, világos, logikus, szabatos stílusát, magas színvonalú vezetői és szervezőkészségét.

Gyakorló orvosi tevékenysége nem fejeződött be azzal, hogy az egészségügyi ellátás, illetőleg az egészségügyi szakigazgatás helyett hivatásszerűen az egészségügyi szakemberek képzésével kezdett foglalkozni, 1991-ig szakorvosként részállásban rendelt a genetikai tanácsadóban.

Szél Évát munkássága 1970-től 2004-ben bekövetkezett haláláig ugyanahhoz az intézményhez köti. Bár ez az intézmény ma már alig hasonlít régi önmagára. Szervezeti átalakulások, az integrált egyetembe szervesen illeszkedő Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar, a képzési paletta kibővülése, a hallgatói és oktatói létszám jelentős növekedése, korszerűsített régi és két új épület, a legkorszerűbb oktatástechnikai eszközökkel felszerelt tantermek és szeminárium helyiségek, a hallgatói szükségleteket kielégítő szolgáltatások jellemzik 27 éves vezetői, iskolateremtő tevékenységét. Vizsgáljuk pályafutásának ezekhez az eredményekhez vezető néhány fontosabb állomását.

1970. február 15-én nevezték ki az akkori Állami Védőnőképző Intézet orvosigazgatójának. A Szegeden 1938 óta működő intézményben érettségizett vagy tanítónői oklevéllel rendelkezők 2 éves tanfolyami jellegű képzése folyt, évfolyamonként 120 hallgatóval. A kapott feladat nem volt ismeretlen számára, 1960 óta folyamatosan részt vett egészségügyi szakemberek (gyermekápolónők, gyermekgondozónők és védőnők) képzésében. Közreműködött az egészségügyi szakközépiskolák országos szervezésében, a képzési programok kidolgozásában.

A Minisztertanács 1046/1973. (XII. 29.) számú rendelete azonban alapvetően új helyzetet teremtett a védőnői képzést illetően; a jogszabály a képzési időt 3 évre, a képzés szintjét főiskolaira emelte, és a képzésért felelős intézményként az Orvostovábbképző Intézet Egészségügyi Főiskolai Karát jelölte ki. 1975 szeptemberétől e kar kihelyezett tagozataként folytatódott Szegeden a védőnők oktatása, s a tagozat vezetésével, főiskolai docensként, Szél Évát bízták meg. 1978. július 1-től főiskolai tanári kinevezést kapott. Tagozatvezetői munkája mellett az OTKI Egészségügyi Főiskolai Kar (később a Haynal Imre Egészségtudományi Főiskola) vezetésébe is bekapcsolódott, a'80-as években volt kari igazgatóhelyettes, a'90-es években részállásban vezette a Családgondozási és Módszertani Tanszéket, rövid ideig a budapesti Egészségtudományi Kar főigazgatója is volt.). Az egészségügyi főiskolai képzés korszerűsítésében elévülhetetlen érdemeket szerzett, számos képzésfejlesztési koncepciót készített munkatársaival, új tantervi programok, új tananyagtartalmak, tankönyvek, és jegyzetek bizonyítják e területen végzett munkáját.

A korábban budapesti központú képzőhely 1989. július 1-től visszakerült szervezetiileg is a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, majd a felsőoktatási intézmények integrációjával a Szegedi Tudományegyetemre, s megérették a képzés diverzifikálására irányuló korábbi törekvések is. A védőnő szak mellett 1990-től szociális munkások, gyógytornászok, 1991-től diplomás ápolók képzése indult Szegeden, s a'90-es évek közepétől is tovább bővült a kínálat szakirányú továbbképző szakokkal és két akkreditált felsőfokú szakképzéssel.

Az oktatást – vezetői munkája mellett is –mindvégig fontos feladatának tekintette. Az egyetem több karán tanított nagyon különbözőpályára készülől hallgatókat, leendőpedagógusokat, védőnőket, gyógytornászokat, ápolókat, társadalombiztosítási szakembereket. Kiváló oktató volt, s valami egészen különleges viszony fűzte mindenkori hallgatóihoz.

Mindenkinél igazabban jellemezhetik e kapcsolatot Cocteau szavai: „Szeretek fiatalok közt lenni. Többre tanítanak, mint az éveim. Pimaszságuk és szigorúságuk hideg zuhany. Ez a higiéniam.... Minden szellemi alkotásunk arra való, hogy ezen nővesszék a körünket és élesítsék a fogukat. A kockázatot vállalni kell, mert egyedül az ifjúságtól várhatjuk, hogy...tovább viszi a tüzet és a titkot....”

Tudományos munkássága –legutóbbi szakmai életrajza szerint – adatokban: 40 közlemény, 24 előadás, 7 könyv, 5 jegyzet. Gyakorlat közeli témák érdekelték mindig. A koraszülöttség, a

csecsemők és a gyermekek veszélyeztetettségének okai, a gyermek-egészségügyi ellátás hatékonysága. A 70-es évektől kutatói érdeklődése a védőnői hivatásra és tevékenységre irányult. Szisztematikusan felmérte a védőnők munkakörülményeit, egészségnevelési munkájuk iránti szakmai és társadalmi igényeket, nagy volumenű időméréses vizsgálattal tárta fel a védőnői munka tényleges tevékenységi elemeit. A '80-as évektől kereste a hivatás további kiterjesztésének lehetőségeit, a professzionális és a laikus segítők együttműködésének feltételeit. Számos írásában foglalkozott a szakemberek képzésének, a képzés korszerűsítésének kérdéseivel. 1997-99 között témavezetője volt az Egészségügyi Tudományos Tanács által támogatott, a kórházi szociális munka hazai helyzetének felmérését, és a fejlesztés lehetőségeinek feltárását célzó kutatási programnak.

Munkatársai közül sokan irigyeltük kezdeményezőkézségét, szívósságát, legendás munkabírást, a világ javíthatóságába vetett töretlen hitét, az ügyek iránti elkötelezettségét. Szemében nem volt „veszett fejsze”, képes volt újra és újra neki kezdeni a tornyosuló akadályok legyőzésének. Tudott lelkesíteni, a feladatok megoldásához maga mellé tudta állítani munkatársait, képes volt új csapatokat verbuválni az új feladatokhoz. Jól érezte magát a munkahelyi közösségben is. Még többen emlékezünk mesélő, anekdotázó kedvére, önironikus megjegyzéseire.

1997. június 30-ig volt főigazgatója a szegedi Egészségügyi Főiskolai Karnak, de főiskolai tanárként főállásban 2001. április 30-ig, részállásban pedig halála napjáig részt vett a hallgatók oktatásában.

A felsőfokú szociális szakemberek képzésének előkészítésébe a Minisztérium mellett létrejött bizottság (SZKB) megalakulásakor kapcsolódott be közvetlenül a '80-as évek közepén. Szél Éva szakmáját értő és szerető orvos volt, aki tudta, hogy az egészség nem csak az egyén felelőssége, hanem a közösség ügye is. Orvos, aki mindig kész volt a gyengék, az elesettek, a segítségre szorulóknak támogatására, aki őszintén hitt a megelőzés elsődlegességében. Ismerte az egészségi állapot és a szociális helyzet összefüggéseit, s a gyakorlatból tudta, hogy egy jó szociálpolitika önmagában prevenciós tényező. Nem volt számára kérdéses az sem, hogy a társadalom növekvő szociális problémáinak megoldásához egyrészt új szolgáltatásokra, intézményekre, másrészt az azokat hatékonyan működtetni képes új tudásokkal és készségekkel rendelkező szakemberekre is szükség van. Két kérdésben azonban a bizottságban általánostól eltérő véleményét képviselt.

A '80-as évek első felében általa vezetett kutatás, az ún. családgondozási kísérlet eredményei, tapasztalatai alapján úgy vélte, hogy a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett családok intézményes szociális segítségét a már működő szolgáltatásokra építve (pl. védőnői hálózat) meg lehet szervezni. Ezt a véleményét egyrészt a magyar hagyományokra (a Zöldkeresztes védőnői hálózat végzett először professzionális segítőként egészségügyi és szociális gondozást), másrészt a védőnőknek a terhes és kisgyermekes családoknál való jelenlétére, valamint a munkájuk részét képező családgondozási elemekre alapozta. Akkori írásaiban hangsúlyozta azonban azt is, hogy a védőnők képzésébe be kell építeni a kiterjesztett feladatkör eredményes ellátásához szükséges új tudásokat és készségeket. A szociális szakemberek felsőfokú képzésének hazai elindítását előkészítő munkálatok során véleménye fokozatosan változott, s így lehetett 1989-ben a szegedi az országban elsőként megalapított általános szociális munkás szak (a szekszárdi képzés 1989-ben kísérleti jelleggel, szakalapítás nélkül indult).

A második vitapontot az előkészítés során az jelentette, hogy milyen felsőoktatási intézményekben indítsák el az új szakma szakembereinek képzését. A munkában résztvevők közül ugyanis sokan féltették az új szakmát az orvosok túlzott befolyásától. A magyar egészségügyben uralkodó szemlélet és gyakorlat ismeretében talán nem is véletlenül. Ugyanakkor az orvosegyetemekhez tartozó egészségügyi főiskolák mindegyike (kivéve a Haynal Imre Egészségtudományi Főiskolát) vállalkozott az új képzések indítására. A bizottsági viták utóhatása jól érzékelhető volt az ún. Soproni Konferencia vitáiban is, és abban az ellenkezésben,

amely a szociális munkások képzésének orvostudományi egyetemek főiskolai karain tervezett indítása körül megnyilvánult. Később e képzések – a szakma sajátosságainak és értékeinek megőrzésével – tudtak integrálódni az orvostudományi egyetemek szervezetébe, s a felsőoktatási intézmények integrációjával e kérdés mára egyébként is időszerűtlenné vált.

Szegeden e beilleszkedés persze nem volt probléma és vitamentes. Szél Éva támogatását azonban folyamatosan érezhettük. Nagy szakmai önállósággal dolgozhattunk, igényelte kezdeményezéseinket, elviselte kritikáinkat, űzte és hajtotta előre munkatársait –egyetem, nyelvvizsga, szakvizsga, PhD, szakmai gyakorlat stb. – hogy mihamarabb megfeleljenek az egyetemi oktatói követelményeknek.

Szél Éva igazi életeleme a közösség volt. Egész életpályája során aktív szerepet vállalt közösségek formálásában, létrehozásában. Kezdeményezője, hosszú ideig elnöke és haláláig tagja volt a Szociális Munkások Egyesülete Csongrád Megyei és Szeged Városi Tagozatának. Alapítványt tett a hallgatók támogatására.

Életútja során számos kitüntetéssel ismerték el érdemes és eredményes munkáját. Birtokosa többek között az Érdemes Orvos címnek, a Magyar Köztársaság Csillagrendje kitüntetésnek és a Pedagógus Szolgálati Emlékéremnek. Az integrált egyetem Magister Emeritus címmel ismerte el több mint harminc éves oktatói és vezetői munkásságát.

45 évet élt férjével kiegyensúlyozott, boldog házasságban, egymást kölcsönösen segítve. Kedves és vidám személyiségére, humorérzékére mindazok emlékeznek, akik vele, körülötte dolgozhattak. Híres volt állatszeretetéről, kedvelte a zenét és szorgalmas hangversenyre járó volt, rengeteget olvasott, és utazott. Utazási emlékeit (fényképek, étlapok, buszjegyek és más apróságok) gondosan albumokba ragasztva őrizte.

Dr. Szél Éva személyének és munkásságának emlékére, annak érdekében, hogy fenntartsuk és erősítsük a mindig többre és jobbra törekvés kultúráját, amely vezetése alatt jellemezte ezt a közösséget a Szegedi Egyetem Egészségtudományi és Szociális Karának vezetése:

- vezetői munkássága megkezdésének 35. évfordulójára a Kar Temesvári körúti épületének falán emléktáblát helyezett el,
- 2005-ben a Kari Tanács a kiemelkedő oktatói és tudományos teljesítmény elismerésére Szél Éva díjat alapított,
- 2006 decemberében a Bal fasori épület földszinti 1. számú tantermét Szél Éva teremnek nevezte el.

Halálát követő első ülésén emléke előtt tisztelgett a Szociális Szakmai Szövetség Elnöksége.

Török Judit

főiskolai docens

**Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar
Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszék**

Forrás: A szociális szakma digitális archívuma

http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/eletr_szel.html